

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЇЇ ОЦІНКИ

©2020 ЗІНЕНКО К. А.

УДК 330.45:658.69
JEL: A19; L74

Зіненко К. А. Теоретичні аспекти оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства та формування системи її оцінки

Мета статті полягає в дослідженні теоретико-методичних аспектів оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства та в обґрунтуванні її комплексної системи оцінки. Досліджено підходи до оцінювання економічної безпеки підприємства та зазначено основні, які можуть бути застосовані під час оцінювання економічної безпеки підприємства будівельної галузі; визначено їх переваги та недоліки. Обґрунтовано необхідність застосування кількісних та якісних методів оцінювання економічної безпеки. Сформовано перелік вимог, якому має відповідати методика оцінки економічної безпеки підприємств. Визначено мету оцінювання, суб'єкт, об'єкт. Розглянуто принципи оцінювання, що забезпечують об'єктивність оцінки економічної безпеки підприємства. Принципи поділено на основні, які відповідають загальній методології економічного аналізу, та специфічні, що враховують специфіку будівельної галузі. Базуючись на системному підході, сформовано систему оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства за означеними компонентами системи. Запропонована система оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства надає можливість проведення комплексного процесу оцінювання визначених компонент і відповідних їм елементів.

Ключові слова: економічна безпека, будівельне підприємство, оцінювання, система оцінювання.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-10-190-196>

Рис.: 1. **Бібл.:** 11.

Зіненко Костянтин Анатолійович – аспірант кафедри економіки, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61000, Україна)

E-mail: 6901irina@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7720-9916>

UDC 330.45:658.69
JEL: A19; L74

Zinenko K. A. The Theoretical Aspects of Assessing the Economic Security of Construction Enterprise, Formation of a System for Assessing

The article is aimed at researching the theoretical-methodological aspects of assessing the economic security of construction enterprise and substantiating a comprehensive system for assessing. The approaches to assessing the economic security of enterprise are researched, specifying the main ones that can be applied during the assessment of the economic security of the enterprise in construction industry; their advantages and disadvantages are defined. The need to apply quantitative and qualitative methods of economic security assessment is substantiated. A list of requirements to be met by the methodology for assessing the economic security of enterprises has been formed. The purpose of assessment, subject, and object are defined. The principles of assessment that ensure the objectivity of evaluation of economic security of enterprise are considered. The principles are divided into basic ones that correspond to the general methodology of economic analysis and specific ones that take into account the specifics of the construction industry. Based on the system approach, a system for assessing the economic security of construction enterprise was formed according to the specified components of the system. The proposed system for assessing the economic security of construction enterprise provides an opportunity to conduct a comprehensive process of assessing the defined components and their respective elements.

Keywords: economic security, construction enterprise, assessment, system for assessing.

Fig.: 1. **Bibl.:** 11.

Zinenko Kostiantyn A. – Postgraduate Student of the Department of Economics, Kharkiv National University of Construction Engineering and Architecture (40 Sumska Str., Kharkiv, 61000, Ukraine)

E-mail: 6901irina@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7720-9916>

Ефективне управління будівельним підприємством у трансформаційних економічних умовах господарювання має здійснюватися на основі забезпечення та гарантування економічної безпеки із визначенням її рівня. Значна

кількість методик оцінювання та відсутність загальноприйнятого теоретико-методичного забезпечення ускладнюють проблему оцінювання. Тому залишається актуальним проведення досліджень у пошуку універсального комплексного

підходу до оцінювання, що сприятиме прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Проблемою оцінювання економічної безпеки підприємства займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед них: Т. Васильців, В. Гець, Н. Гічова, Г. Козаченко, Г. Клейнер, Д. Коваєв, В. Пономарьова, О. Ляшенко, Р. Микитюк, С. Мищенко, В. Тамбовцев, О. Шуміло, В. Шлемко та інші. Науковцями запропоновано значну кількість підходів та методик оцінювання. Але не в усіх існуючих підходах приділено увагу таким факторам впливу на економічну безпеку підприємства, як споживачі, постачальники, держава, конкуренти, власники та працівники підприємства. Відсутні також дослідження, в яких відображено взаємодію всіх зацікавлених сторін між собою та їх вплив на економічну безпеку підприємства, а також урахування галузевої специфіки.

Спостерігається і відсутність розгляду проблеми комплексної системи оцінювання економічної безпеки підприємств будівельної галузі.

Метою статті є дослідження теоретико-методичних аспектів оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства та обґрунтування її комплексної системи оцінки.

Дослідження значної кількості запропонованих у науковій літературі підходів та методів оцінювання економічної безпеки підприємств свідчать про відсутність єдиної методики оцінки, що обумовлено невизначеністю критеріїв та методичної бази оцінювання.

Під час дослідження існуючих підходів нами виділено основні, які можна адаптувати під час оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства, а саме: ресурсно-функціональний, індикаторний, програмно-цільовий і результативний. Щодо проведення оцінювання в аспекті взаємодії зі стейкхолдерами, заслуговує на увагу стейкхолдеро-орієнтований підхід, запропонований Т. В. Момот та І. О. Філатовою. Досить актуальним є підхід, розроблений Є. В. Міщук для оцінювання економічної безпеки стейкхолдерів як складника економічної безпеки підприємства.

Визначимо переваги та недоліки зазначених підходів до оцінювання економічної безпеки підприємства та обґрунтуємо можливість їх застосування щодо оцінювання економічної безпеки підприємств будівельної галузі.

Під час застосування ресурсно-функціонального підходу до оцінювання економічної

безпеки підприємств здійснюється оцінювання рівня економічної безпеки на основі оцінки ресурсів підприємства, здатних протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам [1; 2]. Цей підхід є всеосяжним, під час його застосування охоплюються всі функціональні сфери діяльності підприємства. Але цей підхід передбачає використання експертних методів, поряд із кількісною оцінкою, що надає їй суб'єктивізму. Також серед науковців значно різняться думки щодо визначення кількості функціональних складових економічної безпеки.

Індикаторний підхід – стан економічної безпеки підприємства визначається системою індикаторів, що являють собою порогові значення показників діяльності підприємства в різних функціональних сферах. Стан економічної безпеки підприємства оцінюється порівнянням фактичного та еталонного (нормативного) рівнів показників [3].

Програмно-цільовий підхід, що ґрунтується на інтегрованій сукупності показників, які визначають економічну безпеку [4]. Такий підхід передбачає використання декількох рівнів інтеграції показників, також кластерний і багатовимірний методи аналізу. Застосування методів математичного аналізу під час цього підходу значно ускладнює дослідження.

Оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства відповідно до результативного підходу відбувається на основі порівняння показників фінансової діяльності підприємства, що є головною перевагою цього підходу. Проте це є і недоліком підходу, оскільки змінюється розуміння суті економічної безпеки, вона ототожнюється із поняттями прибутковості, ефективності, ефективності розвитку, що ускладнює визначення рівня економічної безпеки.

Відповідно до результативного підходу побудовано методіку Г. Козаченко, В. Пономарьова та О. Ляшенко [5]. Автори обґрунтовують доцільність застосування прибутково-інвестиційного підходу, який передбачає вибір критерію економічної безпеки виходячи з розуміння сутності економічної безпеки підприємства. Розглядаючи економічну безпеку як міру узгодження інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, в результаті якого підприємство отримує прибуток, науковці пропонують за критерій економічної безпеки

вважати прибуток підприємства [5]. На думку В. Пономарьова, прибуток підприємства можна розглядати як передумову економічної безпеки підприємства.

Для оцінки рівня економічної безпеки підприємства В. Пономарьов пропонує порівняння обсягу інвестицій підприємства, здійснених переважно за рахунок реінвестованого прибутку, з обсягом інвестиційних коштів, необхідних для забезпечення економічної безпеки підприємства. Автор вважає, що підприємство перебуває в економічній безпеці, якщо його виробничо-господарська діяльність є прибутковою, тобто джерелом забезпечення економічної безпеки є прибуток, отриманий у результаті взаємодії підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища, тобто в результаті узгодження тією чи іншою мірою інтересів підприємства [5]. Чим вищий рівень узгодження інтересів, тим більшим буде обсяг прибутку, який отримує підприємство.

Оцінювання економічної безпеки підприємства на основі стейкхолдеро-орієнтованого підходу до забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства полягає у визначенні інтегрального показника безпеки у взаємодії з його стейкхолдерами, який базується на значущості кожної групи стейкхолдерів у загальному їх впливі на ефективність функціонування та економічну безпеку підприємства, яка визначається шляхом експертного опитування респондентів [6].

Заслуговує на увагу підхід до оцінювання економічної безпеки стейкхолдерів підприємства як складника його економічної безпеки. Згідно з цим підходом оцінювання економічної безпеки стейкхолдерів підприємства базується на визначенні впливу економічної безпеки зовнішніх стейкхолдерів і сум неосвоєних витрат і дозволяє не тільки здійснити відокремлену оцінку цього виду безпеки, але й врахувати її під час розрахунку показників стану економічної безпеки підприємства [7].

Вважаємо, що зазначені підходи можуть бути адаптовані та доповнені для оцінювання економічної безпеки підприємств будівельної галузі. Відповідно до них формуються і критерії оцінки економічної безпеки будівельного підприємства, які можуть різнитися залежно від суб'єкта її проведення.

За ресурсно-функціональним підходом критерії оцінки – рівень економічної безпеки на основі оцінки стану використання корпоратив-

них ресурсів (чинники бізнесу, використовувані власниками та менеджерами підприємства для виконання цілей бізнесу, при цьому аналізуються функціональні складові економічної безпеки) [8].

Індикаторний підхід – критерієм є порогові значення показників діяльності підприємства в різних функціональних сферах.

Програмно-цільовий підхід – критерієм виступає рівень економічної безпеки, який ґрунтується на інтегральній сукупності показників.

Результативний підхід критерієм економічної безпеки передбачає використовувати результативні показники діяльності підприємств.

Стейкхолдеро-орієнтований підхід – критерієм є сила впливу на економічну безпеку та визначення інтегрального показника рівня безпеки, що враховує значущість кожної групи стейкхолдерів у загальному впливі.

Підхід до оцінювання економічної безпеки стейкхолдерів підприємства як складника його економічної безпеки – визначає критерієм рівень економічної безпеки стейкхолдерів, який враховується під час визначення рівня економічної безпеки підприємства.

У рамках підходів до оцінювання економічної безпеки підприємства формуються методи оцінювання. Під час оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства застосовують кількісні та якісні методи дослідження.

Більш об'єктивні результати порівняно із застосуванням методів експертних оцінок надає застосування кількісних методів. Адже експертні методи ґрунтуються на позиціях певних експертів, в яких результат отримується за рахунок суб'єктивних думок та інтуїції. Тобто, кількісні методи протистоять якісним. За своєю суттю об'єктивність – це здатність представляти об'єкт реально, так, як він існує, а суб'єктивність в протилежність об'єктивності – це залежність уявлень, думок, висновків та іншого від суб'єкта, групи суб'єктів та їх поглядів [9]. Тому застосування кількісних методів оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства надає більш об'єктивні та інформативні результати за рахунок достовірності, ніж результати, що отримують експертними методами, які є суб'єктивними та базуються на думках експертів.

Але під час оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства у взаємодії зі стейкхолдерами доцільно застосовувати як кіль-

кісні методи дослідження, так і експертні, що має підвищити якість оцінювання та надати точніші результати щодо рівня економічної безпеки та впливу зацікавлених сторін.

Діагностика стану економічної безпеки має проводитися за системою показників, що враховують специфічні галузеві особливості, які найбільш характерні для даного будівельного підприємства та мають для нього важливе стратегічне значення. Крім загального розподілу показників економічної безпеки на кількісні та якісні, необхідно виокремлювати:

- ✦ економічні показники (динаміка та структура виробництва і доходу, показники обсягів і темпів виробництва продукції тощо);
- ✦ показники, які характеризують виробничий, науково-технічний, кадровий, інтелектуальний, фінансовий потенціал будівельного підприємства;
- ✦ показники динамічності та адаптивності управлінського механізму підприємства;
- ✦ показники, що характеризують залежність підприємства від зовнішніх чинників (рівень інфляції, інвестиційна привабливість, фінансово-кредитна політика держави, стадія економічного циклу, рівень ділової активності тощо) [8].

Через відсутність єдиного підходу до оцінювання економічної безпеки необхідним є формування переліку вимог, якому має відповідати методика оцінки економічної безпеки підприємств, а саме:

- ✦ динамічність (урахування змінного середовища існування підприємства);
- ✦ репрезентативність (відображення найбільш суттєвих показників, що впливають на рівень економічної безпеки підприємства);
- ✦ достовірність (адекватність відображення стану складової безпеки);
- ✦ інформаційна доступність (використання під час розрахунку офіційних статистичних даних, звітності підприємства та публічних експертних оцінок);
- ✦ урахування найбільш важливих складових економічної безпеки для підприємства [10];
- ✦ урахування інтересів та впливу всіх зацікавлених сторін будівельного підприємства.

Для будівельних підприємств важливість оцінки економічної безпеки полягає в тому, що активно задіяний потенціал є визначальним стабілізуючим чинником їх антикризового розвитку та гарантом економічного зростання. До того ж, стан і тенденції розвитку, які забезпечують економічну безпеку підприємства, виключають або мінімізують збитки не лише потенціалу конкретного підприємства, але й окремих галузей та економіки в цілому. Саме в цьому і полягає основна функція забезпечення економічної безпеки підприємства [11].

Так, метою оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства є визначення її рівня з урахуванням впливу всіх зацікавлених сторін.

Суб'єктами оцінювання економічної безпеки підприємства будівельної галузі виступають власники підприємства, інвестори, менеджери та основні стейкхолдери.

Об'єктами оцінювання є економічні результати діяльності, чинники впливу на економічну безпеку підприємства за групами стейкхолдерів та процес їх взаємодії – як зовнішніх, так і внутрішніх.

Об'єктивність оцінки економічної безпеки будівельного підприємства забезпечується сукупністю принципів: основних, які відповідають загальній методології економічного аналізу, та специфічних, які враховують специфіку будівельної галузі. Серед основних принципів оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства можна виділити принципи системності, структурності, комплексності, об'єктивності, достовірності, науковості. До специфічних принципів можна віднести принципи самої економічної безпеки підприємства (відповідність нормативно-правовим актам, дотримання балансу економічних інтересів, своєчасність заходів безпеки, прийняття ризику, тобто виявлення та реалізація заходів із безпеки) та принципи економічної безпеки підприємства будівельній галузі (принцип балансу інтересів усіх зацікавлених сторін, принцип циркуляції інформації).

Оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства з урахуванням впливу на неї всіх зацікавлених сторін є складним процесом і потребує побудови комплексної системи оцінювання. Якщо подавати систему оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства як засіб досягнення мети, то відповідно до ме-

тодології системного аналізу виділяють системні об'єкти, або «компоненти системи». Компонентами системи є вхід, процес, вихід і зовнішнє середовище, що оточує систему. Відповідно до визначених компонент набувають розподілу й елементи системи.

Пропонуємо формувати систему оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства поетапно, за означеними компонентами системи (рис. 1).

Отже, під час формування системи оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства входом в неї є теоретичні елементи: підходи, методи, принципи, критерії, показники, мета та завдання оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства, які в подальшому, в процесі оцінювання мають бути використані та виконані для досягнення результату існування системи, тобто надання оцінки рівня економічної безпеки підприємства.

З позиції системного аналізу процес є найважливішим об'єктом, у якому реалізується сукупність послідовних дій щодо оцінювання економічної безпеки та досягнення результатів. Його елементами під час оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства є аналітичні елементи системи:

- ✦ формування інформаційної бази оцінювання;
- ✦ обґрунтування системи показників оцінювання економічної безпеки за її складовими та за групами стейкхолдерів;
- ✦ оцінювання рівня економічної безпеки будівельного підприємства за її складовими;
- ✦ оцінювання впливу корисних (можливості) та дестабілізаційних (загрози) чинників на економічну безпеку підприємства за групами стейкхолдерів, визначення їх сили впливу та взаємозв'язку;
- ✦ ранжування груп стейкхолдерів із урахуванням пріоритетності впливу на рівень економічної безпеки підприємства;
- ✦ визначення загального рівня економічної безпеки будівельного підприємства з урахуванням впливу стейкхолдерів.

Головною властивістю системного процесу є здатність перетворювати вхід системи в її вихід, виконуючи послідовні дії, що обумовлені внутрішніми зв'язками в системі. Так, у системі оцінювання економічної безпеки будівельного

підприємства, відповідно до зазначених теоретичних елементів на вході системи, у процесі оцінки мають бути виконані всі визначені етапи оцінювання, яким відповідають аналітичні елементи процесу, в результаті чого на виході результативні елементи мають скласти обґрунтовані висновки за результатами оцінювання та пропозиції з підвищення рівня економічної безпеки будівельного підприємства та гармонізації відносин зі стейкхолдерами підприємства.

Зворотний зв'язок у системі оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства проявляється в порівнянні результатів оцінювання із моделлю, що має бути на виході (достатній рівень економічної безпеки підприємства), виявляє відзнаки та впливає на зближення виходу системи із моделлю, враховуючи відповідність елементам входу в систему.

Для системи оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства, як і для кожного системного об'єкта, характерна наявність зовнішнього середовища. Зовнішнє середовище системи оцінювання складають інші природні та штучні системи, для яких система оцінювання не є функціональною.

ВИСНОВКИ

Запропонована система оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства надає можливість проведення комплексного процесу оцінювання згідно з визначеними компонентами і відповідними їм елементами. Застосування такої системи оцінювання економічної безпеки в умовах мінливого економічного середовища забезпечує власників та керівників будівельних підприємств сучасним інструментарієм визначення стану економічної безпеки підприємств в умовах взаємодії та впливу всіх зацікавлених сторін, а також сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень щодо забезпечення відповідного рівня економічної безпеки будівельного підприємства. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Соціальна політика та економічна безпека / під заг. ред. Є. І. Крихтіна. Донецьк : Каштан, 2004. 335 с.
2. Омелянович Л. О., Долматова Г. Є. Економічна безпека торговельного підприємства : монографія. Донецьк : ДонДУЕТ, 2005. 195 с.
3. Оцінка економічної безпеки підприємства. URL: https://pidru4niki.com/84387/ekonomika/otsinka_ekonomichnoyi_bezpeki_pidpriyemstva

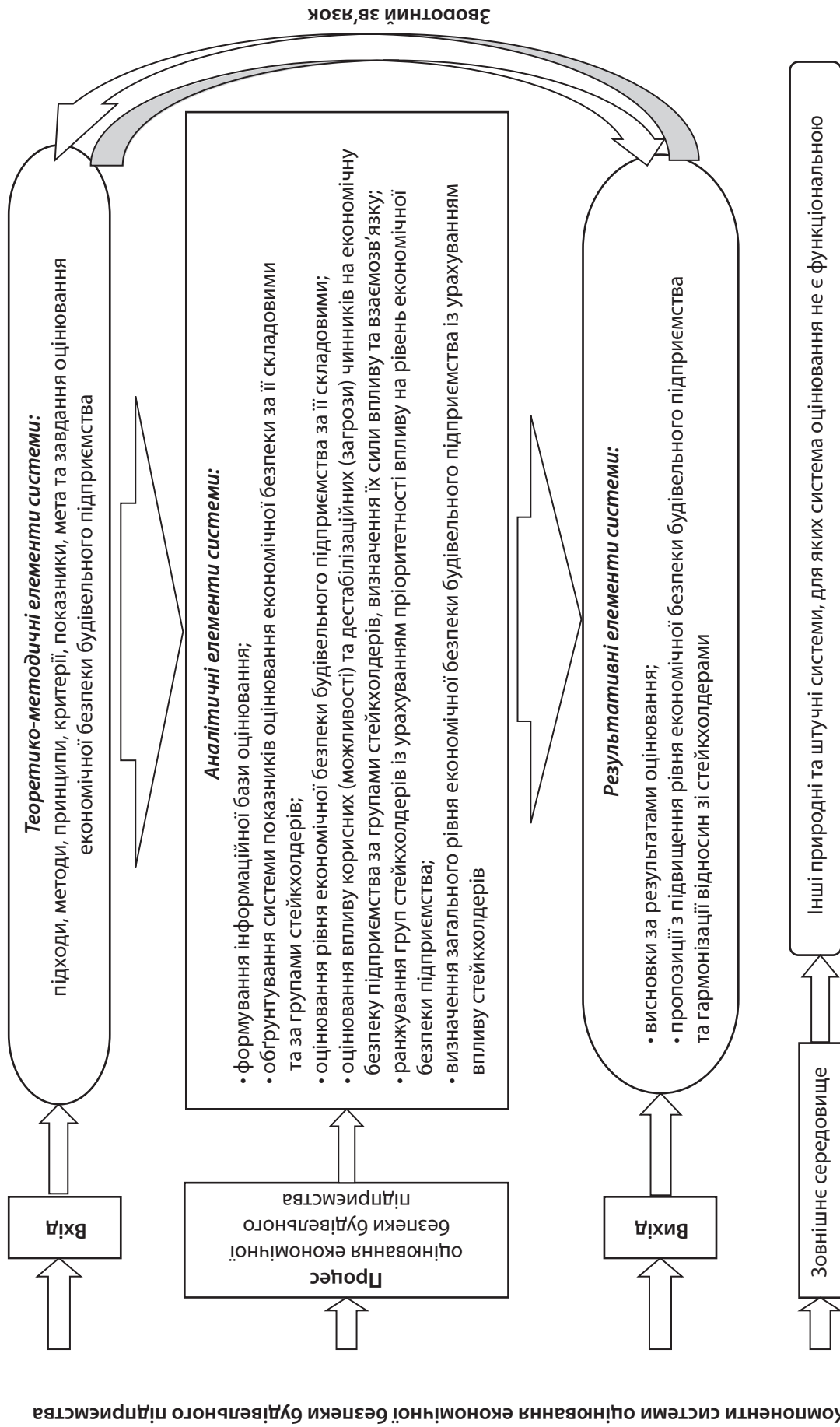

Рис. 1. Комплексна система оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства

4. Забродский В., Капустин Н. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы. *Бизнес Информ*. 1999. № 15–16. С. 35–37.
5. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. Київ : Лібра, 2003. 280 с.
6. Момот Т. В., Чудопал А. І., Панов В. В., Лелета А. В. Стейкхолдеро-орієнтований підхід до забезпечення економічної безпеки в сфері житлово-комунального господарства. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. 2018. № 1. С. 90–104.
7. Міщук Є. В. Методологія оцінювання економічної безпеки стейкхолдерів підприємства як складника його економічної безпеки. *Вісник КНУТД. Серія «Економічні науки»*. 2019. № 6. С. 105–118. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15760/1/V141_P105-118.pdf DOI: 10.30857/2413-0117.2019.6.10
8. Чорна М. В., Піратинська І. В. Концептуальна модель оцінки економічної безпеки будівельного підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1477>
9. Шуміло О. С. Теоретико-методологічні засади управління економічною безпекою підприємств роздрібною торгівлі : монографія. Харків : Лідер, 2018. 376 с.
10. Черняк Г. М. Оцінювання рівня економічної безпеки енергетичних підприємств в умовах євроінтеграції. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2015. Вип. 12. С. 159–166. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/13937/1/26.pdf>
11. Козивкин В. В. Экономическая безопасность промышленного предприятия // Бизнес, менеджмент и право. 2016. URL: http://www.bmpravo.ru/show_stat.php?stat=297

REFERENCES

- Cherniak, H. M. "Otsiniuvannia rivnia ekonomichnoi bezpeky enerhetychnykh pidpriyemstv v umovakh yevrointehratsii" [Evaluation of Level of Economic Security of Energy Companies in Conditions of Eurointegration]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «KPI»*. 2015. <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/13937/1/26.pdf>
- Chorna, M. V., and Piriatsinska, I. V. "Kontseptualna model otsinky ekonomichnoi bezpeky budivelnoho pidpriyemstva" [Conceptual Model of Economic Security Building Enterprise]. *Efektivna ekonomika*. 2012. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1477>
- Kozachenko, H. V., Ponomaryov, V. P., and Liashenko, O. M. *Ekonomichna bezpeka pidpriyemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia* [Economic Security of the Enterprise: The Essence and Mechanism of Support]. Kyiv: Libra, 2003.
- Kozivkin, V. V. "Ekonomicheskaya bezopasnost promyshlennogo predpriyatiya" [Economic Security of an Industrial Enterprise]. *Biznes, menedzhment i pravo*. 2016. http://www.bmpravo.ru/show_stat.php?stat=297
- Mishchuk, Ye. V. "Metodolohiia otsiniuvannia ekonomichnoi bezpeky steikkholderiv pidpriyemstva yak skladnyka yoho ekonomichnoi bezpeky" [Methodology for Evaluating Stakeholders' Economic Security as Part of Enterprise Economic Security]. *Visnyk KNUVD. Serii «Ekonomichni nauky»*. 2019. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15760/1/V141_P105-118.pdf DOI: 10.30857/2413-0117.2019.6.10
- Momot, T. V. et al. "Steikkholdero-orientovanyi pidkhid do zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky v sferi zhytlovo-komunalnoho hospodarstva" [Stakeholder-oriented Approach to Economic Security in the Field of Housing and Communal Services]. *Visnyk KhNAU. Serii «Ekonomichni nauky»*, no. 1 (2018): 90-104.
- "Otsinka ekonomichnoi bezpeky pidpriyemstva" [Assessment of Economic Security of the Enterprise]. https://pidru4niki.com/84387/ekonomika/otsinka_ekonomichnoyi_bezpeki_pidpriyemstva
- Omelianovych, L. O., and Dolmatova, H. Ye. *Ekonomichna bezpeka torhovelnoho pidpriyemstva* [Economic Security of a Commercial Enterprise]. Donetsk: DonDUET, 2005.
- Shumilo, O. S. *Teoretyko-metodolohichni zasady upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriyemstv rozdrubnoi torhivli* [Theoretical and Methodological Principles of Economic Security Management of Retail Enterprises]. Kharkiv: Lider, 2018.
- Sotsialna polityka ta ekonomichna bezpeka* [Social Policy and Economic Security]. Donetsk: Kashtan, 2004.
- Zabrodskiy, V., and Kapustin, N. "Teoreticheskiye osnovy otsenki ekonomicheskoy bezopasnosti otrasli i firmy" [Theoretical Foundations for Assessing the Economic Security of an Industry and a Firm]. *Biznes Inform*, no. 15-16 (1999): 35-37.